

Spremembe na osnovnih šolah po uvedbi vzgojnega načrta

✍ Silvo Šinkovec

Vsaka slovenska osnovna šola je leta 2008 naredila svoj vzgojni načrt. Tema nekaterih posvetov ravnateljev, Zavoda za šolstvo, Supre in drugih je bila, kaj so vzgojni načrti prinesli v naše osnovne šole. Narejenih je bilo nekaj raziskav s tega področja.

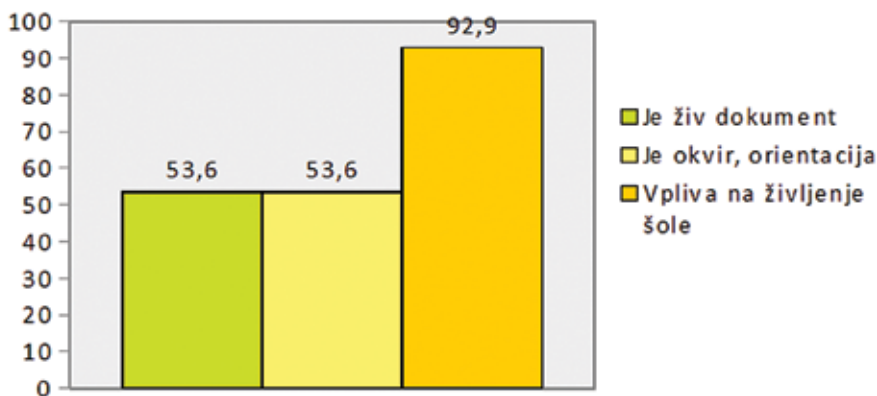
Moja raziskava¹ je vsebovala tudi vprašanje o spremembah, ki so jih vodstva šol zaznala po uvedbi vzgojnega načrta.

Predstavljam izsledke dveh vprašanj iz raziskave.

Vzgojni načrt – le dokument v predalu?

Med petnajstimi raziskovalnimi vprašanji nas je v zadnjem sklopu zanimalo, ali je vzgojni načrt uporabno orodje za doseganje vzgojnih ciljev ali le dokument v predalu, kar je bil resen pomislek mnogih pred sprejetjem zakona o obveznosti vzgojnega načrta. Le 2 od 30 šol sta izrazili, da vzgojni načrt ni prinesel sprememb. Obe šoli sta imeli zelo jasno opredeljen vzgojni koncept že pred uvedbo vzgojnega načrta in sta sistematično delali na vzgojnem področju. Vzgojni načrt sta razumeli le kot formalno obvezo in sta svoje predhodno delo postavili v formalno zahtevan okvir. 28 šol od 30 pa poroča, da zaznavajo spremembe po uvedbi vzgojnega načrta. Te odgovore smo razvrstili v tri skupine.

Spremembe v življenju šole (v %, N = 28)

Več kot polovica šol (15 od 28) je na to vprašanje odgovorila, da vzgojni načrt doživlja kot živ dokument: “je zelo živ dokument”, “vzgojni načrt živi”, “je živ in dinamičen dokument”, “vzgojni načrt je dozorel in živi; je jedro, duša šole”. Čez polovico šol (15) poroča tudi, da je vzgojni načrt okvir, orientacija, nujna referenca, smerokaz. To so izrazile z besedami: “je jasen okvir”, “je stalna referenca za učitelje, učence in starše”, “uresničuje vizijo”, “daje okvir vzgojnemu delu, dodatno motivira in omogoča skupno načrtno delo”, “je okvir našega razmišljanja, načrtovanja, delovanja in evalviranja”, “je opora, orientacija in spodbuda”. Večina (26 od 28) šol,

ki vzgojni načrt doživlja kot uporaben, je izrazila tudi konkretno uporabnost. Navajamo nekaj primerov odgovorov: “vzgojni načrt je potreben”, je “zelo uporaben”, vzgojni načrt “je bran in upoštevan”, “z uvedbo vzgojnega načrta je viden napredek”, sprožil je “ustvarjalnost, proces, rast učencev”, “večja je kakovost vzgojnega dela in doslednost delavcev”, “imamo bolj jasne cilje, orodje in oporo”, “zadovoljstvo, ki ga čutimo, in rezultati so dober dokaz, da šola hodi po pravi poti”, “učitelji so bolj opremljeni za komunikacijo z učenci in starši”, “vzgojni načrt je osnova za razvijanje kulture življenja šole”, “delamo bolj sistematično in poenoteno”, “je do-

	Spremembe	Število šol	Odstotek (N=30)
1.	spremembe v vzgojni filozofiji šole	26	87
2.	spremembe pri vzgojnem delu učiteljev	28	93
3.	spremembe pri učencih	27	90
4.	spremembe v odnosu med šolo in starši	13	43
5.	ni sprememb	1	3

bro sprejet s strani učiteljev”, “jasno zavezuje k delovanju”, “ustreza vzgojnim potrebam”, pomeni “budnost nad življenjem celotne šolske skupnosti”. Vzgojni načrt “je uporaben, živi z učenci, učitelji in starši”.

Kljub temu, da smo že iz prvega vprašanja dobili tudi zanimive podatke o vrstah sprememb, smo vodstva šol vprašali tudi, *katere spremembe so šole zaznale po uvedbi vzgojnega načrta, s čimer* smo dobili bolj celostno sliko sprememb. Pri tem vprašanju je le ena šola poročala, da ni zaznala sprememb po uvedbi vzgojnega načrta, vse druge (29 šol) so zaznale spremembe. Odgovore šol, ki so zaznale spremembe, smo razdelili v štiri skupine: spremembe v vzgojni filozofiji šole, spremembe pri vzgojnem delu učiteljev, spremembe pri učencih in spremembe v odnosu med šolo in starši. Razporeditev je vidna iz preglednice.

V prvo skupino smo razporedili odgovore, ki se nanašajo na *spremembe v vzgojni filozofiji šole*, sem spada 26 šol. Te šole imajo sedaj vizijo dela na vzgojnem področju, zato delajo načrtno in sistematično. Večja jasnost vsem udeleženi omogoča smiselna pričakovanja, zato je manj konfliktov. Pravila so bolj jasna in usklajena, zato šola deluje bolj enotno. Redno vrednotijo vzgojno delo in se učijo iz izkušnje: “Več se pogovarjamo, bolj načrtovano in ciljno delujemo, več razmišljamo o vzgoji, o učencih, o njihovem razvoju.” Vodstvo šole pravi tudi, da vzgojni načrt “daje možnost bolj kakovostnega zaposlovanja, saj se upošteva tudi sposobnost razumevanja vzgojnega načrta in način vzgojnega delovanja.”

V drugo skupino smo razporedili odgovore, ki se nanašajo na *spremenjeno vzgojno delo učiteljev*, kar 28 šol vidi spremembe pri učiteljih. Nekatere šole so zaznale večjo motivacijo učiteljev za vzgojno delo, njihovo večjo pozornost do otrok in njihovih potreb. Zaživelo je “timsko delo”, kajti “skupne dejavnosti, skupen trud in dosežki povezujejo kolektiv.” Učitelji se učijo eden od drugega, “medsebojno hospitirajo, ker poznajo delo eden drugega, drug drugega bolj cenijo.” Šole imajo bolj jasna pravila, zato učitelji

lahko ukrepajo takoj, dosledno in enotno, kar jim veča motivacijo za vzgojno in učno delo. Šole vidijo veliko prednost v takojšnjem odzivu: “hiter odziv na težavo, redni in takojšnji pogovor.” Učitelji imajo z učenci lepše odnose, z njimi so bolj povezani, med njimi je lepše vzdušje. Pomembno je tudi, da učitelji več razmišljajo o otrocih, o njihovem razvoju in o delu z njimi, so bolj pozorni na njihovo vedenje, izrekajo tudi več pohval. “Večja je povezanost učiteljev, ker se več pogovarjamo, več sodelujemo, več skupaj razmišljamo.”

V tretjo skupino sodijo odgovori (27 šol), ki se nanašajo na *spremembe pri učencih*. Vodstva šol navajajo, da je vedenje učencev lepše, manj je agresivnega vedenja in poškodb, čutijo večjo varnost. “Večja je urejenost šole, ni kričanja, glasnosti, agresivnega vedenja.” Manj je vzgojnih problemov, prekrškov in konfliktov, manj je izrečenih vzgojnih ukrepov. “Z uvedbo vzgojnega načrta je manj prekrškov in manj vzgojnih ukrepov.” Več pa je sodelovanja med otroki, več je solidarnosti, vrstniškega tutorstva, tovariške pomoči, prostovoljnega dela, zaupanja in spoštovanja med otroki. Večja je tudi “osebna disciplina in odgovornost otrok,” kar posledično pomeni manj poškodb šolskih predmetov in večjo urejenost šole. Zanimivo je tudi, da so vprašani zaznali bolj kakovostno znanje učencev, boljši učni uspeh, večjo motivacijo za učenje ter lepši potek učnega procesa: “Večje je prevzemanje odgovornosti posameznikov, večji osebni razvoj učencev in staršev.”

V četrti skupini so odgovori, ki se nanašajo na *spremembo odnosa učitelji – starši*. Trinajst šol ob tem vprašanju poroča, da se je odnos med zaposlenimi na šoli in starši izboljšal; s starši več in bolje sodelujejo, več je pogovora z njimi, učitelji ob morebitnih težavah reagirajo takoj, starše takoj obvestijo in se z njimi pogovorijo, kar privede do hitrejšega in bolj odprtega reševanja problemov. “Redno se pogovarjamo, takoj reagiramo, večje je zaupanje, hitreje rešujemo težave. Ker redno delamo, se je zelo zmanjšalo število disciplinskih težav; večjih prestopkov

skoraj ni.” Večina šol poroča o pomembnih spremembah, za ilustracijo bomo navedli nekaj odgovorov: “Več je pogovora, boljši odziv s strani večine staršev.” “Starši so bolj obveščeni, težave sproti rešujemo. Učitelji takoj pokličejo starše, če je kakšna zadrega. Starši so šoli hvaležni za vzgojni trud in sprotno delo.” Ponavlja se odgovor, da se učitelji s starši več pogovarjajo, da starše sproti obveščajo, s čimer raste tudi skupna vzgojna drža učiteljev in staršev. Stike imajo preko telefonskih klicev, pisnih obvestil, osebnih pogovorov, izobraževanja za starše itd. Večkrat pa je izražena skrb, kako pridobiti za sodelovanje tiste starše, ki se srečanj ali izobraževanj ne udeležujejo. “Temeljni izziv pa ostaja, kako vključiti tiste starše, ki bi pomoč potrebovali, kako vključiti tiste starše, ki filozofije vzgojnega načrta ne delijo s šolo.”

Iz pogovorov je bilo zaznati, da *ne gre vedno vse po načrtih*, kajti učitelji ‘odstopajo od dogovorov’, niso vedno ‘dosledni’, med njimi ostajajo razlike, učenci se tudi upirajo in se vedejo nespoštljivo in agresivno, vsi starši ne sodelujejo, včasih so pravila preveč ohlapna, drugič preveč toga. Od zapsanega do življenja je včasih dolga pot, kultura življenja se počasi uveljavlja v celotni šolski skupnosti. Dogovori lahko zanihajo tudi ob menjavi vodstva šole.

Predvidevali smo, da se je vzgojno delo na šolah po uvedbi vzgojnega načrta spremenilo. Podatki potrjujejo predvidevanje. Šole poročajo, da je po uvedbi vzgojnega načrta več jasnosti v odnosih, več načrtnega dela ter pogovora, manj nasilja in drugih vzgojnih težav, več spoštovanja, boljša je komunikacija s starši. Pomenljiva je tudi trditev: “vzgoja ni več tabu tema”, v nekaterih šolah se je spremenil odnos do vzgojnega dela. ■

Vir

Šinkovec, Silvo (2016): *Vzgojni načrt v vlogi spodbujanja celostnega razvoja osebnosti učencev*. Doktorska disertacija. Koper: UP PEF.

Opomba

1. V raziskavi smo pregledali 60 vzgojnih načrtov in s tridesetimi vodstvi šol smo naredili intervju.